

Rotterdamse scholeksters zoeken het hogerop

André de Baerdemaeker [bureau Stadsnatuur Rotterdam; a.debaerdemaeker-bsr@nmr.nl]

▲ Scholekster met jong op het dak langs de Schapendreef in Rotterdam-Kralingen; 15 mei 2008. (Rinus Heijkoop)

▲ De broedlocatie in Rotterdam.

De scholekster is van huis uit een echte vogel van strand en wad. Rotterdammer Rinus Heijkoop maakte echter foto's van een exemplaar op zijn dak in Kralingen. Dit doet vermoeden dat de soort zijn biotoopvoorkeur heeft aangepast. bSR-ornitholoog André de Baerdemaeker staat stil bij de opmerkelijke verhuizing van wad naar stad.

In grote delen van zijn verspreidingsgebied, dat zich uitstrekt van Noordwest Europa tot Oost-Azië, is de scholekster (*Haematopus ostralegus*) alleen langs de kust te vinden. Tussen de vele soor-

ten meeuwen en steltlopers is deze luidruchtige vogel met zijn zwart-witte verenkleed en de lange rode snavel een opvallende verschijning. Regelmatig klinkt het schelle 'piet!'. De bijnaam 'bonte Piet' spreekt dan ook zeer tot de verbeelding.

Onder de wadvogels heeft de scholekster zich ontwikkeld tot een specialist in het vangen van schelpdieren zoals kokkels en mossels. De meeste wadvogels maken geen schijn van kans op het openen van deze voedzame tweekleppigen. De scholekster daarentegen weet deze na enige handige

bewerkingen met de snavel snel te openen. Daarbij steekt de vogel heel fijngevoelig de snavel tussen de helften van de schelp om de sluitspier van het weekdier door te knippen. Daarnaast vult de bonte piet zijn dieet graag aan met andere prooidieren, bijvoorbeeld verschillende soorten borstelwormen en geleedpotigen. Deze worden opgespoord door de snavel als een prikstok in het wad te steken om zo op de tast de bodemdieren te vinden.

Weidevogel

In sommige delen van West Europa (IJsland, Groot-Brittannië, een klein deel van Duitsland en heel Nederland) zijn scholeksters ook in het binnenland te vinden. Het menu bestaat niet langer uit zeebanket. Met de prikstokmethode verzamelen scholeksters nu regenwormen en emelten (larven van langpootmuggen). Ze gedragen zich dus meer als een weidevogel, broedend in weilanden en akkers tussen grutto's en zwartbonte koeien. Zowel langs de kust als in het boerenland bestaat het nest uit niet meer dan een ondiep kuiltje in de grond met daarin vier gecamoufleerde eieren. Ook de jongen dragen een onopvallend bruin dons-kleed om geen ongewenste aandacht te trekken. Broeden in een weiland vol met melkvee kent zijn nadelen:

▲ Scholekster op de uitkijk. (Rinus Heijkoop)

de kans dat een nest vertrapt wordt is aanzienlijk.

Na de zomer vertrekken alle scholeksters weer naar de kust. In de polders is het voedselaanbod gaande het seizoen afgenomen. Terwijl in het binnenland de grond hard is en de wormen onbereikbaar zijn, bieden de kwelders nog voldoende voedsel. Daarbij komt nog dat scholeksters van Scandinavische en Baltische kusten naar Nederland trekken om te overwinteren. De Hollandse scholeksters reserveren daarom al vroeg een plekje op het wad.

Stadsvogel

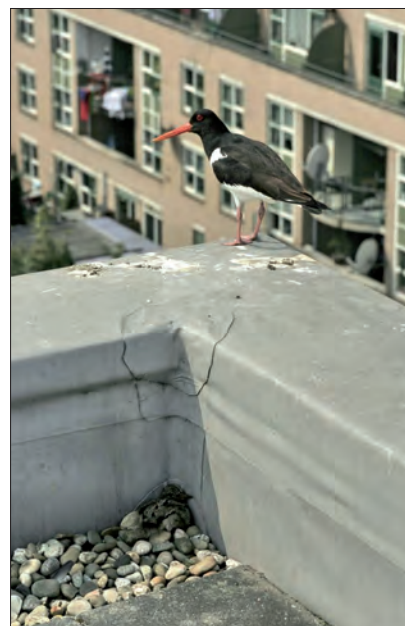
Alsof dit verhaal nog niet wonderlijk genoeg is, heeft de scholekster zich in de laatste jaren ontpopt tot een ware cultuurvolger. Hij heeft zijn heil gevonden in het stedelijk gebied, ook in Rotterdam. Langs de kust en in de polder zijn geschikte broedlocaties schaars. Enkele creatieve scholeksters hebben dit probleem opgelost door de eieren te leggen op platte grinddaken. In Kralingen broedt al vijf jaar achtereen een paartje op het dak langs de Schapendreef. Eenmaal verlost van burenruzies, koeienhoeven en vossenmagen lijken deze urbane scholeksters hun spreekwoordelijke schapjes op het droge te hebben. Tegenover deze veiligheid staat weer het matige voedselaanbod van het dak. Eenmaal uit het ei gekropen, stappen de kuikens zelfstandig rond op zoek naar voedsel. Omdat het dak geen voedsel biedt, vangen de oudervogels dit probleem op met voedseltransporten. In de directe omgeving foerageren de ouders op voedselrijke, kort

gemaaide grasvelden. Door de prooi naar de hongerige kuikens te vliegen, hoeven deze voorlopig niet van het dak te komen. In het stedelijk gebied zijn grasvelden echter niet in ruime mate voorhanden. De aantallen urbane scholeksterbroedparen blijven hierdoor laag.

De sportvelden waar men in het weekend een competitief balletje trapt, vormen een ideaal foeragegebied. Grote delen van de dag heeft de steltloper het veld voor zichzelf om wormen uit het strafschoopgebied te prikken. Wanneer de spelers het veld opkomen, vliegt de scholekster op naar zijn skybox om daar rustig de wedstrijd af te wachten.

Onderzoek

Deze observatie is een mooi voorbeeld van het aanpassingsvermogen van de scholekster. Desondanks gaat het de Nederlandse scholeksters niet voor de wind. De aantallen nemen al sinds het midden van de jaren tachtig van de vorige eeuw af. Een oorzaak hiervoor is de overbevissing (kookvisserij) van schelpdieren in de Nederlandse kustwateren. De sterfte onder overwinterende scholeksters is toegenomen en de conditie van de broedvogels in het voorjaar is achteruitgegaan. SOVON Vogelonderzoek Nederland had daarom 2008 uitgeroepen tot het jaar van de scholekster. Vele vogeltellers hebben vorig jaar extra goed gelet op deze vogelsoort en hun waarnemingen doorgegeven. Omdat de stand van de scholekster nog steeds zorgwekkend is, zijn aanvullende onderzoeken

▲ Scholekster met in de schaduw weggekropen jong. (Rinus Heijkoop)

noodzakelijk. In het weekend van 2 en 3 mei 2009 organiseert SOVON het landelijke telweekend van scholeksters waaraan iedereen kan deelnemen. Via de website van SOVON (www.sovon.nl) kunt u alvast een telgebied van een vierkante kilometer reserveren om in dat weekend te onderzoeken op aanwezige scholeksters. U kunt uw deelname aan de telling ook via BSR doorgeven. En vergeet dan niet tijdens het tellen af en toe omhoog te kijken. Want ook hogerop broeden de scholeksters. ◀

Literatuur

- Bijlsma, R.G., Hustings, F. & Camphuysen, C.J. (2001) - Algemene en schaarse vogels van Nederland (Avifauna van Nederland 2) - GMB Uitgeverij/KNNV Uitgeverij
- Elzerman, S. (2008) - 2008 Jaar van de Scholekster - Intern verslag vogelwerkgroep Ridderkerk en Barendrecht
- Hulscher, J.B. (2002) - Scholekster *Haematopus ostralegus* - pp.198-199 in: SOVON Vogelonderzoek Nederland - Atlas van de Nederlandse Broedvogels 1998-2000 - Nederlandse Fauna 5, Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis & KNNV Uitgeverij
- Van der Kam, J., Ens, B., Piersma, T. & Zwarts, L. (1999) - Ecologische atlas van de Nederlandse wadvogels - Schuyt & Co Uitgevers
- Oosterbeek, K.H., van de Pol, M., de Jong, M.L., Smit, C.J. & Ens, B.J. (2006) - Scholekster populatie studies; bijdrage aan de zoektocht naar de oorzaken van de sterke achteruitgang van de Scholekster in het Waddengebied - Alterra-Rapport 1344/SOVON-onderzoeksrapport 2006/05

▲ Jonge scholekster houdt zich schuil tussen zink, kiezelstenen en muurpeper. (Rinus Heijkoop)